

SVERIGES
SKOLLEDARFÖRBUND

u.remissvar@regeringskansliet.se

U2021/00554

Stockholm 2021-06-07

Skolbibliotek för bildning och utbildning (SOU 2021:3)

Utredningen redovisar i detta delbetänkande förslag till åtgärder för att stärka skolbiblioteken och säkerställa bemanningen. Utgångspunkten är att skolbiblioteken har en viktig roll i och för utbildningen. Utredaren har presenterat en mycket innehållsrik rapport med omfattande beskrivningar av biblioteksverksamhet på olika nivåer i samhället.

Skolinspektionen har i tillsynsbeslut kritiserat att inte alla elever har likvärdig tillgång till skolbibliotek i enlighet med skollagens krav. Även skolbibliotekets funktionalitet som pedagogisk resurs varierar stort, enligt Skolinspektionen. Sveriges Skolledarförbund beklagar detta. Förbundet ser skolbiblioteken som viktiga resurser för såväl elevernas som lärarnas och skolledarnas arbete för att alla ska nå målen för utbildningen.

Samtidigt måste Sveriges Skolledarförbund lyfta fram den generella problematik som en ”snuttifiering” av en mycket komplex verksamhet som skola, innebär. När man i en utredning fördjupar sig i ett (1) av de olika pedagogiska verktyg som står till skolans professionellas förfogande för att stötta och leda eleverna mot kunskapsmålen, utan att sätta detta verktyg i ett större sammanhang, blir utredarens slutsatser och förslag svåra att förhålla sig till.

I utredningen saknas det också en problematisering kring möjliga orsaker till att det inte är likvärdig tillgång till skolbibliotek, eller för den delen likvärdig kvalitet, överallt idag. En tydligare redovisning av vilka svårigheter skolor och skolhuvudmän anger att de står inför skulle göra det lättare att se eventuella mönster i situationerna. Utifrån en sådan genomgång hade det varit lättare att sätta förslagen i ett sammanhang och väga dem mot ev. andra insatser som också, eller istället, skulle vara möjliga att göra för att höja kvaliteten i utbildningen på en skola eller en grupp av skolor.

En annan generell invändning, som ändå hänger ihop med den föregående, är att förslagen saknar tydlig koppling mellan strategiska och operativa nivåer. Utredaren redovisar ingen konsekvensbeskrivning för rektorernas arbetsmiljö och förutsättningar, trots att förslagen har direkt påverkan på rektorers ansvarsområde och därmed arbetsbelastning. Dessa bristande kopplingar är många gånger

SVERIGES SKOLLEDARFÖRBUND

VASAGATAN 48 • BOX 3266 • 103 65 STOCKHOLM • TELEFON 08-567 062 00
ORG.NR. 802003-0626 • STYRELSENS SÄTE STOCKHOLM • INFO@SKOLLEDARNA.SE • WWW.SKOLLEDARNA.SE

orsaken till att reformer eller kvalitetsförbättrande åtgärder inte ger önskad effekt och/eller bestående värde.

Den självklara lösningen på de ovanstående invändningarna är att samma aktör som ställer upp kraven även ansvarar för resurssättningen av verksamheten och arbetsmiljöansvaret för de som ska utföra det utvidgade uppdraget. Sveriges Skolledarförbund anser att staten behöver ta över ansvaret för såväl finansieringen av skolan som huvudmannskapet för skolledare och lärare.

Med dessa förbehåll är Sveriges Skolledarförbund ändå positiva till inriktningen i de förslag som utredaren lämnar. Förbundets specifika kommentarer lämnas i anslutning till varje specifikt förslag.

Förslag 4.6.1 Författningsförändringar

I skollagen (2010:800) ska bestämmelser införas som anger:

- Elever i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek på den egna skolenheten. Om det finns särskilda skäl, får skolbiblioteksverksamheten i stället organiseras i samverkan med ett folkbibliotek eller med ett skolbibliotek på en annan skolenhet. De särskilda skälen ska vara att skolbiblioteket eller folkbiblioteket ligger i skolans direkta närhet eller att elevantalet är så litet att det inte är rimligt att bedriva skolbiblioteksverksamhet på den egna enheten.
- Skolbiblioteken ska vara bemannade.
- Varje huvudman ska sträva efter att för skolbiblioteksverksamheten anställa skolbibliotekarier som i första hand har en examen inom biblioteks- och informationsvetenskap eller i andra hand annan relevant examen.
- Skolbibliotek ska främja elevernas läsande och medie- och informationskunnighet. Skolbibliotek ska utformas som en gemensam och ordnad resurs med ett utbud av digitala och analoga medier som ska präglas av allsidighet och kvalitet och som ställs till elevernas och lärarnas förfogande.
- Varje skolhuvudman ska anta skolbiblioteksplaner för sin skolbiblioteksverksamhet.

I läroplanerna ska bestämmelser införas som anger:

- Rektor har ansvar för att skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att främja elevernas läsande och medie- och informationskunnighet och för att samarbetsformer utvecklas mellan skolbibliotekarier och lärare.

I förordningen (2018:66) om statsbidrag till folkbibliotek ska bestämmelser införas som anger följande:

- En förutsättning för att kommuner ska få del av inköpsstöd från Kulturrådet ska vara att inte bara folkbibliotek utan även skolbibliotek belägna i kommunen får del av bidraget.
- Regeringen ska ge Skolverket i uppdrag att utarbeta allmänna råd om skolbibliotek och revidera allmänna råd om systematiskt kvalitetsarbete.
- Regeringen ska tillsätta en statlig utredning som ska utreda om krav på tillgång till bibliotek i förskolan och i den kommunala vuxenutbildningen bör införas.

Sveriges Skolledarförbund delar utredarens grundläggande ambition att skolbibliotek bör finnas på varje skolenhet, såvida det inte är orimligt med hänsyn till skolenhetens storlek. Men förbundet vill samtidigt framföra en oro för att det etableras en praxis där endast mycket små enheter beviljas undantag. En sådan praxis riskerar att leda till en utveckling mot omotiverat stora, och geografiskt utspridda, skolenheter. Rektorer som har ansvar för enheter som omfattar flera, mycket geografiskt spridda, skolor får betydligt sämre förutsättningar att vara en närvarande pedagogisk ledare vilket riskerar att leda till en sämre verksamhetskvalitet i stället för en bättre som avsikten med förslaget var.

Förbundet rekommenderar också att en eventuell reglering öppnar för att väl strukturerade och fungerande samarbeten med folkbibliotek, där rätt kompetens finns tillgänglig, kan ersätta enhetsvisa skolbibliotek i fler situationer än där skolenheten bedöms som alltför liten. Att styra mycket hårt mot en organisatorisk lösning kan riskera att bli kontraproduktivt till exempel i lägen där kompetensförsörjningen av skolbibliotekarier sviktar.

4.6.2 Utredningens bedömningar:

- Rektor bör vara chef över skolbibliotekarier.

- Skolhuvudmän bör utse en skolbibliotekssamordnare.
- Det bör finnas en planering för hur elevers dagliga behov av medier ska tillgodoses, i de fall när skolbiblioteksverksamhet organiseras genom samverkan med ett folkbibliotek eller med ett skolbibliotek på en annan skolenhet.
- Om det införs ett statligt sektorsbidrag enligt vad som föreslås i betänkandet En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning (SOU 2020:28) bör regeringen tydliggöra att insatser i skolbiblioteket kan finansieras genom detta bidrag. Om utformning och konsekvenser av ett större statligt sektorsbidrag utreds vidare, som föreslagits, bör utgångspunkten vara att skolbiblioteket ska ingå i detta bidrag.

Sveriges Skolledarförbund delar utredarens bedömning att rektor, i normalläget, bör vara chef över skolbibliotekarier som finns på den egna enheten. Förbundet avråder dock från en detaljerad reglering av detta med hänvisning till att skollagen redan idag ger rektor rätt att styra sin enhets inre organisation. Att specificera att en särskild yrkesgrupp ska arbetsledas av rektor riskerar i förlängningen att leda till en urholkning av innebörden av den ursprungliga skollagsskrivningen.

Förbundet har svårt att se att det hos särskilt många huvudmän finns ekonomiskt utrymme för, eller behov av, en specifik skolbibliotekssamordnare som en heltidstjänst. Däremot är det viktigt att alla skolhuvudmän tar ansvar för att det finns strukturer inom organisationen som stöttar de anställda i skolbibliotek att utvecklas inom sin profession, exempelvis genom nätverk. Här har rektor sällan den nödvändiga spetskompetensen.

Det finns även anledning att uppmana kommunala huvudmän att stärka sina samarbeten mellan folkbiblioteken och skolbiblioteken. En bibliotekssamordnare av den typ som utredaren föreslår, bör kunna ha ett bredare ansvarsområde än enbart skolbibliotek. I ett framtida system med ett eventuellt statligt huvudmannansvar behöver funktionen planeras in, fast kanske på en mer övergripande nivå.

Sveriges Skolledarförbund framhåller återigen att det för förbundets del inte finns något ”om” kopplat till frågan om framtida statligt ansvar för finansieringen.

Förslag 5.7.1 Författningsförändringar

I skollagen (2010:800) ska bestämmelser införas som anger följande:

- En skolhuvudman får, om det finns särskilda skäl, organisera skolbiblioteksverksamhet i samverkan med ett folkbibliotek eller med ett skolbibliotek på en annan skolenhet (se 4.6.1).
- Samverkan med ett folkbibliotek, eller med en skolenhet inom en annan skolhuvudmans organisation, ska regleras i en skriftlig överenskommelse som ska ange följande: Parterna, den eller de skolenheter överenskommelsen avser, skälet till överenskommelsen samt dess innehåll och omfattning.
- En sådan skriftlig överenskommelse som avses i ovanstående punkt ska anmälas till Kungliga biblioteket.
- Bibliotekslagen (2013:801) ska ange att den regionala biblioteksverksamheten i sitt arbete även ska främja de skolbibliotek som är verk samma i länet när det är lämpligt. För detta ändamål ska medel tillföras Kultursamverkansmodellen.

I likhet med invändningarna under förslagen 4.6.1 rekommenderar förbundet att en eventuell reglering öppnar för att väl strukturerade och fungerande samarbeten med folkbibliotek, där rätt kompetens finns tillgänglig, kan ersätta enhetsvisa skolbibliotek i fler situationer än den där skolenheten bedöms som alltför liten. Begreppet särskilda skäl måste alltså kunna innefatta exempelvis situationer där kompetensförsörjningen av skolbibliotekarier sviktar.

Sveriges Skolledarförbund har i övrigt inget att invända mot förslagen.

5.7.2 Utredarens bedömningar:

- Skolverket bör i allmänna råd om skolbibliotek klargöra vad som kännetecknar ändamålsenlig samverkan om skolbiblioteksverksamhet.
- Skolverket bör sprida kunskap om hur skolbiblioteksverksamhet kan stärkas genom samarbete.
- Utredningens bedömning om att rektor bör vara chef över skolbibliotekarier (se 4.6.2), gäller även bibliotekarier som ansvarar för skolbiblioteksverksamhet som organiseras i samverkan med ett folkbibliotek.

Även här vill förbundet avråda från en detaljerad reglering av ledningsorganisationen med hänvisning till att skollagen redan idag ger rektor rätt att styra sin enhets inre organisation. Att specificera att en särskild yrkesgrupp ska arbetsledas av rektor riskerar i förlängningen att leda till att urholka innebörden av den ursprungliga skollagsskrivningen.

I övrigt har förbundet inget att invända mot förslagen.

Med vänlig hälsning

Sveriges Skolledarförbund

Matz Nilsson
Förbundsordförande